

промисловою політикою держави з урахуванням об'єктивності корекції вартості активів на світових і національних ринках, обмеженості прямого іноземного інвестування, зростання мобільності й непередбачуваності руху. Це потребує комплексних методологічних досліджень механізмів формування та потоків портфельних інвестицій, широкомасштабного порушення збалансованості міжнародної торгівлі, а також передбачення шляхів зближення фінансового та реального секторів економіки, реалізації програм макро- і мікро-реструктуризації вітчизняного корпоративного сектора у кризовому та посткризовому періодах розвитку світової економіки.

Список використаних джерел:

1. Білорус О. Політична економія глобалізму і проблеми структурної модернізації національної економіки. // Дослідження міжнародної економіки: Збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 2 (67). – С.3-26.
2. Вдовичен А.А. Особливості диспропорційності національної економіки у контексті міжнародних порівнянь // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2012. – Вип. I (45). Економічні науки. – С. 47-60 – 448с.
3. Геєць В. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і під час фінансової кризи // Економіка України.– 2009.– №2. – С. 5–23.
4. Кореспондент №6 (545) 15 февраля 2013 [www/ correspondent.net](http://www.correspondent.net)
5. Кондратчук К.С. Сутність і причини кризових проявів у світовій економічній системі // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – 2010. – №1(103). – С.57-63.
6. Кораблін С. Україна постіндустріальна // Дзеркало тижня.– 2010.– №4(784). – С. 7.
7. Мазур І.І. Причини фінансової кризи в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/1649/1/Sapachuk_Prychyny%20finansovoi%20krzyu.pdf.
8. Прогнозування зовнішньої стійкості економіки України. / Аналітична доповідь за ред. Я.А.Жаліла. – Київ. – 2013. – 30с.
9. Сколотяний Ю. Анатолій Гальчинський: «Досягнута стабілізація світової економіки не буде тривалою» // Дзеркало тижня.– 2009.– №34(762). – С. 7.
10. Солодовнік О.О. Диспропорції розвитку зовнішнього середовища корпоративного сектору економіки України. // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №7 (109). – С. 73-80.
11. Соскін О. Зовнішній борг України виріс до 130 мільярдів – експерт [Електронний ресурс]. http://gazeta.ua/articles/business/_zovnishnij-borg-ukrajini-viris-do-130-milyardiv-ekspert/453940.
12. Столярчук Я.М. Асиметрія глобального розвитку: соціально-економічний вимір – автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. // Київ. – 2009. – 37 с.
13. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / [Геєць В.М., Шинкарук Л.В., Артьомова Т.І. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук Л.В.Шинкарук; НАН України; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2011. – 696с.

УДК 338

О.М.Верстяк, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН В ЄС

На сучасному етапі розвитку економіки підприємства не приділяють достатньої уваги теоретичним питанням і практичному досвіду формування цінової політики на кваліфікованому рівні. Як результат, припускаються суттєвих помилок у процесі ринкового ціноутворення.

На современном этапе развития экономики предприятия не уделяют достаточного внимания теоретическим вопросам и практическому опыту формирования ценовой политики на квалифицированном уровне. Как результат, допускают существенные ошибки в процессе рыночного ценообразования.

At the present stage of economic development enterprises do not pay enough attention to theoretical issues and practical experience of pricing policies for skilled level. As a result, implied significant errors in the process of market pricing.

Ключові слова: макроекономічний рівень, експортна політика, імпортна політика, ціни, підприємства, регулювання цін.

На сучасному етапі розвитку економіки підприємства не приділяють достатньої уваги теоретичним питанням і практичному досвіду формування цінової політики на кваліфікованому рівні. Як результат, припускаються суттєвих помилок у процесі ринкового ціноутворення. Завданнями даної роботи є аналіз проблеми процесу ціноутворення; визначення особливостей ринкового ціноутворення; аналіз соціально-економічного розвитку країн ЄС.

Широко розповсюджена думка, що в розвинених капіталістичних країнах економіка розвивається стихійно, а ціни встановлюються абсолютно вільно під впливом попиту і пропозиції. Тим часом особливістю сучасного державно-монополістичного капіталізму є активне втручання держави і в економічне життя загалом, і в процес ціноутворення. Регулювання цін здійснюється як в рамках міжнародного Співтовариства (ЄС), так і усередині країни, у тому числі і в країнах з розвиненим державним сектором (Австрія, Німеччина, Франція, Японія), і в країнах, де держсектор займає незначне місце (США).

Розглянемо деякі приклади практики регулювання цін за кордоном. У країнах Європейського Співтовариства (ЄС) діє наднаціональне регулювання цін на продукцію сільського господарства і чорної металургії, охоплюючи приблизно 15% цін. Рішення про рівень максимальних і мінімальних цін, а також цін підтримки на сільськогосподарську продукцію приймає Рада міністрів ЄС, що складається з міністрів сільського господарства цих країн за пропозиціями Комітету Європейського Співтовариства (КЄС). Регулювання цін здійснюється з диференційованим підходом і дозволяє регулювати рівні доходів і накопичень фермерів, а отже, і відтворювальний процес в сільському господарстві.

Найбільш важливу роль відіграють такі форми ціни підтримки, як інтервенційна (ціна втручання), цільова (контрольна або орієнтована) і порогова ціни.

Інтервенційна – це мінімальна гарантована ціна, за якою ЄС зобов'язане купувати фермерську продукцію. Вона поширюється лише на певну кількість продукції (існують обмежувальні квоти для цукру, бавовни, зерна, молока, рапсу, продуктів з помідорів, соняшнику, твердої пшениці і родзинок).

Цільова – це бажана оптова (ринкова) ціна для районів найбільшого дефіциту даного виду продукції в ЄС.

На основі цільової визначається рівень порогової, верхньої межі ціни. При розрахунку до вихідного рівня порогової ціни додають транспортні витрати з таким розрахунком, аби вона була дещо вищою за цільову. Це дозволяє захистити внутрішні фермерські ціни від зовнішнього тиску нижчих світових цін. Крім того, при ввезенні продовольчої продукції в ЄС держава встановлює компенсаційний митний збір, розмір якого постійно змінюється залежно від рівня світових цін і є різницею між жорстко фіксованою пороговою ціною і світовою

ціною. У підсумку світова ціна з врахуванням митного збору і транспортних витрат піднімається до цільової ціни усередині країн ЄС.

Таким чином, політика регулювання фермерських цін заснована на принципі переважного забезпечення фермерських доходів через ринок і ціну за рахунок споживача. Фінансування сільського господарства здійснюється за допомогою штучного завищення цін у порівнянні зі світовими і заходів аграрного протекціонізму. Зростання цін підтримки постійно зіставляється з темпами інфляції в країнах ЄС, а урядові органи країн ЄС ведуть спостереження за витратами виробництва фермерів, відстежують індекси цін на продукцію рослинництва (9 груп), тваринництва (4 групи), на товари, послуги і капітальні вкладення, споживані в сільському господарстві для обґрунтування цін витрат.

У чорній металургії контроль за цінами здійснює Європейське Співтовариство вугілля і сталі, яке є картеллю у цій галузі. Для країн ЄС встановлюються тверді базисні мінімальні ціни, диференційовані залежно від базисного розміру або якості продукції, а також доплати до базисних цін (за якість, обробку, упаковку, проведені випробування, стандартність) і знижки. Розмір знижок і доплат міняється, оскільки залежить від співвідношення попиту і пропозиції. Ці дані постійно публікуються в прейскурантах провідних монополій.

За такої політики країни ЄС досягають стабілізації цін на вугілля і продукцію чорної металургії, що є частиною програми боротьби з кризою цих галузей. Провідні виробники й експортери металопрокату здійснюють і політику погодженого підвищення цін на світовому ринку. Протекціонізм в ЄС з метою захисту вітчизняних товарів від імпортних застосовується в текстильній промисловості, суднобудуванні, виробництві легкових автомобілів, побутової енергетики, верстатів з програмним управлінням. Наприклад, для фінансування підприємств суднобудівельної галузі у ФРН і Франції, які є неконкурентоспроможними, але мають стратегічне значення для ЄС (як вони вважають), виділяється державна допомога у розмірі 10–30 % контрактної ціни. У побутовій електроніці для захисту своєї промисловості від японських виробників ЄС постановило, що ціни на японські вироби повинні прирівнюватися до цін їхніх країн, на верстати з числовим програмним управлінням і машинними центрами встановлені мінімальні експортні ціни [1].

У країнах ЄС ведеться боротьба проти монополістів. Прийнятий у вересні 1990 року Закон ЄС про конкуренцію надав виняткові права контролю за діяльністю фірм при їх об'єднанні, злитті або торгах, в т.ч. і при вирішенні питань про ціноутворення. Протягом тижня фірми країн ЄС, залучені в ці операції, повинні надати повідомлення, що відповідають на різні питання, у тому числі і про ціни. Якщо операція дозволяє фірмі збільшити її ціни на 5%, не втрачаючи при цьому своєї частки на ринку, комісія може вирішити, що вона займає домінуюче становище і заборонити її.

Регулювання цін діє і в кожній окремій країні. В Австрії регулювання охоплене приблизно 10% цін і механізм складається з державного регулювання і системи «соціального партнерства», основою якого є Паритетна комісія з питань цін при Міністерстві економіки, що складається з представників уряду,

підприємців і трудящих.

Державне регулювання цін здійснюється на основі Закону про ціни 1976 року в редакції 1988. Відповідно до нього міністр економіки (а щодо фармацевтичних препаратів – міністр охорони здоров'я) має право встановлювати максимальні, мінімальні і твердо фіксовані ціни на лом, відходи чорних металів, фармацевтичну сировину і лікарські препарати, електроенергію, газотеплопостачання. Крім того, він має право ввести регулювання ціни, а будь-які товари в разі виникнення кризової ситуації на період її збереження, а також встановлювати ціни на строк до 6 місяців, якщо вважає їх необґрунтовано завищеними. Для ухвалення рішення за цінами в цьому випадку створюється міжвідомча комісія, що складається з представників міністерств, об'єднання сільськогосподарських палат і об'єднання палат робітників і службовців.

Ціни на товари і послуги, на які в Австрії існує державна монополія, встановлюються окремими рішеннями парламенту (тютюн, тютюнові вироби, сіль, поштові збори, телефонні, телеграфні і залізничні тарифи) і Міністерства фінансів (спиртні напої). Максимальний рівень розцінок на послуги адвокатів і архітекторів визначається відповідно Міністерством юстиції і Міністерством економіки. Регулюються і ціни на імпорتنі товари (фрукти, овочі, картопля, кава, какао, добрива і корма). Рівень цих цін на внутрішньому ринку не повинен перевищувати фактичні закупівельні імпорتنі ціни, збільшені на розмір економічно виправданих витрат і прибутку імпортера. Контроль за дотриманням встановленого рівня цін проводиться місцевими органами адміністративних округів і поліцією, а порушення караються великими грошовими штрафами.

Серйозну роль в питаннях ціноутворення відіграє Тарифна комісія, основним завданням якої є забезпечення оптимального співвідношення між рівнем заробітної плати і цінами на товари і послуги в тих галузях, які не регулюються державою, та запобігання необґрунтованому зростанню цін. Будь-яке підвищення цін проводиться підприємцями лише за узгодженням з соціальними партнерами, при цьому дається детальне обґрунтування такого підвищення.

Регулюються в Австрії і ціни на молоко, зерно і м'ясо шляхом встановлення базисних мінімальних і твердих закупівельних цін.

З метою запобігання монополізації ринку, що створює передумови для необґрунтованого завищення цін, в Австрії, як і в більшості країн з ринковою економікою, існує антимонопольне законодавство, основою якого є Закон про картелі.

Особливості регулювання цін існують і у Франції (приблизно 20% цін є регульованими), що обумовлене специфікою її економіки: Франція одна з небагатьох розвинених капіталістичних країн, де існує досить жорсткий режим державного регулювання цін, а з 1947–1986 років це регулювання було складовою частиною економічної політики.

Держава у Франції прямо регулює ціни на такі види товарів і послуг, як сільськогосподарська продукція, газ, електроенергетика, транспорт. На інші види продукції, товарів, послуг здійснюється контроль за ціноутворенням в умовах вільної конкуренції.

У країні законодавчо визначені: принципи вільного ціноутворення; основні умови, при яких воно може здійснюватися; основні положення цінової конкуренції в промисловості. Всі ці акти спрямовані на обмеження монополізму. Чинники, що перешкоджають ефективній конкуренції, також визначені законодавчо, а до порушників застосовуються санкції.

Державним органом з контролю цін є 3 тисячі контролерів за цінами у складі відділу державного регулювання цін і цінової конкуренції департаменту по конкуренції Міністерства планування і фінансів й інших галузевих міністерств. Регулювання цін на сільськогосподарську продукцію здійснюється в рамках політики ЄС.

В Іспанії регулюванням і контролем цін охоплено у наш час 10 % загального обсягу споживчих цін. Це відноситься до товарів першої необхідності, товарів і послуг, виробництво яких монополізоване і тим, які підпадають під адміністративне ціноутворення. Органом, що здійснює контроль за формуванням цін, є Вища рада (далі – Рада) з цін при Міністерстві економіки і фінансів. Механізм регулювання включає встановлення дозвільних, повідомних і місцевих цін [2].

Суть дозвільних цін полягає в тому, що будь-яке підприємство, яке хоче підвищити ціни на товар або послуги, направляє в Раду клопотання і може зробити це лише після отримання дозволу від нього. Такі ціни поширюються на соєву олію, електроенергію, газ, бензин, гас, дизельне паливо, нафту для виробництва добрив і інші види палива, фармацевтичні товари, страхування в сільському господарстві, поштові, телеграфні і телефонні послуги, послуги залізниць, автомобільні пасажирські і вантажні перевезення, морські і повітряні пасажирські перевезення усередині країни.

Повідомні ціни застосовуються на молоко, рослинну олію, фуражне зерно, мінеральні добрива. Суть їх полягає в тому, що компанії повинні повідомити Вищу раду про майбутнє підвищення за один місяць до його здійснення.

Місцеві ціни поширюються на послуги водопостачання, міські пасажирські і залізничні перевезення, послуги клінік, лікарень і санаторіїв. Підвищення цін відноситься до компетенції провінційних комісій з цін. Ціни на сільськогосподарську продукцію регулюються в рамках політики ціноутворення в країнах ЄС.

Так само, як і в інших країнах, в Іспанії діє Закон про захист конкуренції від 17 липня 1989 року для забезпечення достатньої конкуренції.

У Швеції Закон про регулювання цін дає право заморожувати ціни або у випадку війни чи небезпеки її виникнення, або при загрозі значного загального підвищення цін. Крім того, держава може встановлювати максимальний рівень цін для окремих товарів, вводити порядок, при якому підвищення цін можливе після попереднього повідомлення.

У Швеції жорстко регулюються закупівельні ціни на найважливіші види сільськогосподарської продукції (зерно, молоко, м'ясо, яйця і т. д.). Щорік встановлюються гарантовані ціни на продовольчу сировину шляхом переговорів між урядом і об'єднанням сільськогосподарських виробників за участю

представників споживачів. Основні принципи регулювання цін на продукцію аграрного сектора розробляються Парламентом [3].

Щорік проводиться індексація доходів населення з врахуванням зростання цін на товари, що входять в мінімальну споживчу кошик, а у зв'язку з високим рівнем цін на житло держава видає житлові субсидії і позики.

Контроль за цінами в Швеції здійснює Державне управління цін і конкуренції, підпорядковане Міністерству цивільної адміністрації. Крім того, у всіх губерніях Швеції є контори з проведення цієї роботи.

Системи державного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, аналогічні шведським, діють в Данії, Швейцарії і Норвегії.

Цільовим є і досвід регулювання цін на продукцію аграрного комплексу США, де встановлюються заставні і гарантовані (контрольні) ціни. Заставні ціни встановлює спеціальна урядова організація – товарно-кредитна корпорація, яка купує у фермерів під заставу сільськогосподарську продукцію (пшеницю, кукурудзу, рис, кормове зерно, бавовну і т. д.) за певними цінами. Період дії застави – до 12 місяців. Якщо на ринку ціни будуть вище заставних, то фермер може викупити свій товар і продати його на ринку. Якщо ринкові ціни виявляться нижчими заставних, то фермер свою продукцію не викупляє і вона стає власністю корпорації.

Гарантовані (контрольні) ціни встановлює конгрес. При цьому Міністерство сільського господарства розробляє на кожен рік програму з вказівкою ціни на продукцію, яку вона може заплатити фермерам, а фермери вирішують, брати участь в цій програмі чи ні. Якщо рішення фермера позитивне, то тоді міністерство визначає розміри посівної площі й оплачує всю вартість майбутньої реалізованої продукції за гарантованими цінами, тобто дає позику на фінансування виробництва. Якщо восени ринкові ціни виявляться вище гарантованих, то фермер може продати зерно на ринку, повернути гроші, узяті у позику, з відсотками. При цьому він отримує дохід. Якщо ж ринкові ціни опустяться нижче гарантованих, фермер може здати урожай державі за гарантованими цінами, розплачуючись за позику і отримуючи при цьому виручку.

Так само регулюються ціни в молочної промисловості. Конгрес визначає рівень гарантованих (контрольних) цін на молоко, сир, масло. Якщо ринкові ціни знижуються нижче за цей рівень, то продукція скуповується державою. Вона використовується на безкоштовні сніданки для школярів, для допомоги біднякам, на продовольчу допомогу слаборозвиненим державам і ін.

Крім того, в США держава підтримує співвідношення між цінами на фермерську продукцію і товари, що придбаваються фермерами. Антитрестові управління Міністерства юстиції і Федеральна торговельна комісія здійснюють загальний контроль за цінами, а на рівні штатів – контроль за тарифами на електроенергію. Загалом у США регулюється близько 10 % цін.

Висновки. Таким чином, у розвинених країнах з ринковою економікою здійснюється державне регулювання цін. Повної свободи в сфері ціноутворення немає ні в одній з цих країн. При цьому регулювання цін спрямоване не на

обмеження сфери дії ринкового механізму, а на підвищення його ефективності. За кордоном проводиться економічно обґрунтоване регулювання рівня цін, практикується фіксація цін, здійснюється контроль за ціноутворенням на внутрішньому ринку, існує державна монополія на виробництво і реалізацію окремих видів товарів, продукції, послуг, активно йде боротьба з проявом монополізму. Ці дії стосуються не лише галузей державного сектора, але і приватних підприємств, якщо держава вважає за доцільне проводити обмежувальну цінову політику з точки зору інтересів економіки країни загалом. Причому політика держави в області цін є не чимось постійним, а гнучкою системою регулювання, що пристосовується до змінних умов виробництва і реалізації. Вочевидь, досвід регулювання цін і контролю за їх дотриманням потрібно використовувати і в Україні. Це сприятиме подальшому вдосконаленню механізму управління ринковою економікою.

Список використаних джерел:

1. Макара О. В. Конкурентоспроможність економічного середовища в Україні, порівняльний аналіз рейтингів окремих країн / О. В. Макара // Економіка і прогнозування. – 2007. – №2. – С.43–56.
2. Олефір В. Прогноз кон'юнктури зовнішніх ринків / Володимир Олефір // Діловий Вісник. – 2008. – № 2 (165). – С. 6–7
3. Йорданов И. Оценкаэкономическойэффективностидеятельностипредприятия / И. Йорданов ; [пер. с болг., под ред. Ф. Т. Константинова]. – М. : Ин-теллект, 2001. – 154 с.

УДК 006.033:664

Т.Л.Шкабара, к.б.н., І.І.Присакар, В.О.Федорова,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕГЛАМЕНТІВ ЩОДО БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

Розглядаються питання нормативно-технічного регулювання безпечності харчових продуктів в Україні у відповідності до міжнародних вимог, акцентується увага на перспективах впровадження системи НАССР.

Рассматриваются вопросы нормативно-технического регулирования безопасности продуктов питания с позиций соответствия международным требованиям, акцентируется внимание на перспективах развития системы НАССР в Украине.

Questions of regulatory and technical regulation of safety of food products in Ukraine according to international requirements are considered, the prospects of the implementation of HACCP are emphasized.

Ключові слова: харчові продукти, харчова безпечність, екологічна безпечність, критерії безпечності продукції, технічні регламенти безпечності, НАССР.

В умовах інтеграційного розвитку питання, пов'язані з регулюванням безпечності харчових продуктів на рівні окремих країн, є першочерговими, потребують постійної уваги, про що свідчить міжнародна, зокрема європейська практика. Першопричиною виникнення загроз щодо якості та безпечності продовольчої сировини й продуктів харчування є складність екологічної ситуації практично в усіх регіонах світу, пов'язана з антропогенною діяльністю людини, зокрема зростанням кількості забруднюючих речовин хімічного, фізичного, біологічного походження. В Україні ситуація ускладнюється використанням у харчовій промисловості надмірної кількості синтетичних хімічних речовин як